

GELİR İDARESİ BAŞKANLIĞI

GATT BİLGİLENDİRME REHBERİ

MİSYONUMUZ

Toplumsal refahın artırılmasına destek sağlamak üzere yeterli geliri adalet, tarafsızlık, verimlilik ilkeleri çerçevesinde toplamak, vergi sistemini basitleştirmek, uyumun artırılmasına katkıda bulunmak ve mükellefe kaliteli hizmet sunmaktır.

VİZYONUMUZ

Her türlü ekonomik yapı ve aktiviteyi geliştiren, kavrayan; güvenilir, etkin, şeffaf, küresel boyutta öncü ve örnek bir idare olmaktır.

TEMEL DEĞERLERİMİZ

Vizyonumuza ulaşırken, Gelir İdaresi'nin tüm çalışanlarının görevlerini yerine getirmede esas alacağı temel değerlerimiz şunlar olacaktır:

Güvenilirlik

Adalet

Tarafsızlık

Etkinlik (Hız, esneklik ve verimlilik)

Saydamlık

Sorumluluk Bilinci

Çözüm Odaklılık

Yetkinlik

Sürekli Gelişim

Katılımcılık

İletişim ve Ayrıntılı Bilgi İçin:

Gelir İdaresi Başkanlığı

Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Daire Başkanlığı

GATT Müdürlüğü

Adres : İlkadım Cad. No:2 06450 Dikmen/ANKARA

Tel : (0.312) 415 31 97

Faks : (0.312) 415 28 21

E-posta : avrupabirligi@gelirler.gov.tr

**Bu rehber,
halihazırda yürürlükte olan mevzuat hükümleri dikkate alınarak hazırlanmıştır.**

GELİR İDARESİ BAŞKANLIĞI
Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Daire Başkanlığı
GATT (90) Müdürlüğü

Yayın No: 95

2009

İÇİNDEKİLER

GÜMRÜK TARİFELERİ VE TİCARET GENEL ANLAŞMASI (GENERAL AGREEMENT ON TARRİFS AND TRADE) GATT

GATT Nedir ?

GATT'ın Temel İlkeleri Nelerdir?

En Çok Kayrılan Ülke Kuralı (Most Favoured Nation Clause, Non Discrimination)

Ulusal Muamele Kuralı (National Treatment)

Gümrük Vergilerinin İndirilerek Konsolide Edilmesi

Tarifeler Yoluyla Koruma

DÜNYA TİCARET ÖRGÜTÜ (WORLD TRADE ORGANİSATION) WTO

Dünya Ticaret Örgütü Nedir?

Dünya Ticaret Örgütü Antlaşmasının Ekler Listesi

Dünya Ticaret Örgütü ile GATT Arasındaki Farklar Nelerdir?

Dünya Ticaret Örgütü'nün Yapısı Nasıldır?

Dünya Ticaret Örgütü'nün Amaçları Nelerdir?

Dünya Ticaret Örgütü'nün Fonksiyonları Nelerdir?

Dünya Ticaret Örgütü'nün Karar Alma Yöntemleri Nelerdir?

Dünya Ticaret Örgütü'nde Anlaşmazlıkların Halli Mekanizması Nasıl İşlemektedir?

Anlaşmazlıkların Çözümü Halinde Üye Ülkelerin Kararı Uygulama Zorunluluğu Varmıdır?

TİCARET POLİTİKALARINI GÖZDEN GEÇİRME MEKANİZMASI (TRADE POLİCY REVIEW MECHANİSM) TPRM

Temel Organlar ve Karar alma

Ticaret Politikalarını Gözden Geçirme Mekanizması Ne Zaman Başlamıştır?

Ticaret Politikalarını Gözden Geçirme Mekanizmasının Amaçları Nelerdir?

Ticaret Politikalarını Gözden Geçirme Mekanizmasının (TPRM) İşleyişi Nasıl Olmaktadır?

Ticaret Politikalarını Gözden Geçirme Sonrası Raporlar Nasıl Yayınlanmaktadır?

Türkiye'nin Ticaret Politikası Gözden Geçirmeleri Hangi Aralıklarla Gerçekleşmiştir?

HİZMET TİCARETİ GENEL ANLAŞMASI (GENERAL AGREEMENT ON TRADE İN SERVICES) GATS

GATS Nedir?

GATS'ın Temel Kuralları Nelerdir?

Taahhüt Listeleri

Derogasyon Listeleri

TİCARETLE BAĞLANTILI FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI (TRADE RELATED ASPECTS OF INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS) TRİPS

TRİPS Nedir?

TRİPS Kapsamına Alınan Haklar Nelerdir?

Ülkelerin Kendi Yasalarını TRİPS'e Uyarlaması Nasıl Olacaktır?

AYRIMCI VERGİLENDİRME

SÜBVANSİYONLAR VE TELAFİ EDİCİ ÖNLEMLER ANLAŞMASI

Sübvansiyon Nedir?

Yasaklanan Sübvansiyonlar

Karşı Tedbir Alınabilen Sübvansiyonlar

Karşı Tedbir Alınmasını Gerektirmeyen Sübvansiyonlar

Telafi Edici Önlem Alma Süreci

ANTİDAMPİNG ANLAŞMASI

ÜLKEMİZ ALEYHİNE AÇILAN SUBVANSİYON SORUŞTURMALARI

GÜMRÜK TARİFELERİ VE TİCARET GENEL ANLAŞMASI (GENERAL AGREEMENT ON TARRİFS AND TRADE) GATT

GATT Nedir?

İngilizce adı “General Agreement on Tariffs and Trade” kelimelerinin baş harflerinin bir araya gelmesinden oluşan GATT, “Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması” anlamına gelmektedir.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında, dünyada barışı sürekli kılmak amacıyla, uluslararası ekonomik işbirliğinin tesis edilmesinin gerekliliği düşüncesi genel kabul görmüştür. Bu çerçevede, ülkelerin kalkınma çabalarına yardımcı olmak, uluslararası likidite ve mali güven gibi ihtiyaçlara cevap vermek ve uluslararası ticareti serbestleştirip artırmak amacıyla yeni kurumların oluşturulması yoluna gidilmiştir. IMF, Dünya Bankası gibi “Bretton Woods” kurumları bu çabaların sonucunda ortaya çıkmıştır.

Uluslararası mali alanda sağlanan işbirliğinin yanı sıra, uluslararası ticaretin serbestleştirilmesi yönünde de benzer bir işbirliğine ihtiyaç duyulması sonucunda, 50 kadar ülkenin temsilcisi tarafından “Uluslararası Ticaret Örgütü” (International Trade Organisation - ITO) adı verilen bir uluslararası örgütün kurulması amaçlanmıştır. Öte yandan, ITO’nun kuruluş müzakereleri devam ederken, belirli mallar üzerinde tarife indirimlerinde bulunmak ve ITO’nun ülkelere onaylanmasına kadar geçecek sürede bu indirimleri uygulamaya koymak amacıyla, 23 ülke Ekim 1947’de Cenevre’de “geçici” olarak nitelendirilen Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşmasını (GATT) imzalamışlardır. DTÖ’nun kurulamaması üzerine, “geçici” olma özelliğine rağmen, Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması 1948-1994 yılları arasında uygulanmış ve dünya ticaretinde genel kabul gören bir çerçeve oluşturmuştur. 1948 yılından bu yana, uluslararası kural ve disiplinlerin daha da iyileştirilmesi ve güçlendirilmesi amacıyla sekiz çok taraflı müzakere turu gerçekleştirilmiştir.

Türkiye GATT’a ne zaman üye olmuştur?

1951 yılında İngiltere - Troquay’da yapılan müzakerelerde, bir çok ülke ile beraber Türkiye’nin de GATT’a katılması görüşülmüştür. Türkiye anlaşmayı 1953 yılında imzalamıştır

GATT’ın temel ilkeleri nelerdir?

GATT dört temel prensip üzerine inşa edilmiştir.

En Çok Kayrılan Ülke Kuralı : (Most Favoured Nation Clause, Non-Discrimination)

Sözkonusu ilke, üye ülkelerin ticari partnerleri arasında ayırım yapmamasını zorunlu kılmaktadır. Bir başka deyişle, bir üye ülke, herhangi bir ülkeye tanıdığı elverişli bir rejimi koşulsuz olarak tüm üye ülkelere uygulamak zorundadır (GATT Madde 1, GATS Madde 2, TRIPS Madde 4). Bu kuralın çeşitli istisnaları bulunmaktadır. Bunlar, gümrük birlikleri, serbest

ticaret anlaşmaları gibi bölgesel ticaret anlaşmaları ve genel preferanslar sistemi (GPS) gibi gelişme yolundaki ülkeler (GYÜ) lehine düşük gümrük vergisi alınması veya gümrük vergisinin alınmaması gibi ayrımcı nitelikteki uygulamalar ile **Anlaşma'nın** öngördüğü anti-dumping ve telafi edici vergiler gibi bazı diğer uygulamalardır.

Ulusal Muamele Kuralı : (National Treatment)

Söz konusu kural, iç pazara ilişkin düzenleme ve uygulamalar yönünden ithal ve yerli mallar arasında ayırım yapılmamasını öngörmektedir. Ulusal Muamele İlkesi yalnız bir mal, hizmet ve fikri mülkiyet pazara girdikten sonra uygulanır. Bundan dolayı, yerli üretimden gümrük vergisine eş bir vergi alınmamış olmasına rağmen, ithal mal üzerinden gümrük vergisi alınması ulusal muamele ilkesine aykırılık teşkil etmez.

Gümrük Vergilerinin İndirilerek Konsolide Edilmesi:

GATT çerçevesinde öncelikle gümrük tarifelerinin indirilmesi üzerinde yoğunlaşmıştır. Her üye ülkenin taviz listesinde yer alan oranlar bağlı oranlar (bound rates) olarak adlandırılmakta ve ülkeler, uygulamada söz konusu oranların üzerine çıkamamaktadırlar. Bir başka deyişle, söz konusu oranlar o üye ülke bakımından bağlayıcı olmakta ve önemli ticaret partnerleriyle telafi amacıyla müzakere etmeksizin artırılamamaktadır. Uruguay Round müzakerelerinin en önemli sonuçlarından biri, ülkelerin taviz listelerini geliştirmeleri ve bağlı oranlar çerçevesinde yapılan ticaretin artmasıdır.

Tarifeler Yoluyla Koruma:

Ticarette şeffaflığın sağlanmasının en etkin yolu korumaların tarifeler yoluyla yapılmasıdır. GATT, tarife dışı engellerin bazı istisnalar dışında tümüyle yasaklanmasını, tarifelerin de giderek azaltılmasını öngörmektedir. Tarım ürünlerindeki ithalat kısıtlamaları büyük ölçüde tarifelere dönüştürülmüş olup, söz konusu süreç "tarifikasyon" olarak adlandırılmaktadır. Tarım ürünleri tarifeleri %100 oranında bağlı bulunmaktadır.

DÜNYA TİCARET ÖRGÜTÜ (WORD TRADE ORGANİSATION) WTO

Dünya Ticaret Örgütü Nedir?

DTÖ, 1 Ocak 1995'te kurulmuştur. Uruguay Round'a taraf olan ülkeler 15 Aralık 1993'te görüşmeleri tamamlamış ve Fas'ın Marakeş kentinde Nisan 1994'te "Nihai Karar" Bakanlar tarafından imzalanmıştır. 15 Nisan 1994'te ilan edilen Marakeş Deklerasyonu, Uruguay Round'u görüşmelerini onaylamış ve Tarifeler ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) altında gerçekleştirilen yedi görüşmenin "dünya ekonomisini güçlendirdiği ve daha fazla ticaret, yatırım, istihdam ve gelir artışı sağladığı"nı ilan etmiştir. DTÖ, Uruguay Round'u görüşmelerinin şekillendiği bir anlaşmadır ve GATT'in devamıdır.

DTÖ oldukça kapsamlı olup ayrıca yeni hükümler de içermektedir. Tarım Ürünleri, Hizmetler, Fikri Mülkiyet Hakları, Ticaretle İlgili Yatırım Tedbirleri ve Ticaret Politikalarını Gözden Geçirme Mekanizması DTÖ kapsamına alınmıştır. Keza daha önce anlaşma kapsamında olmayan ve Tokyo Round sonunda kabul edilen ve uyulması ihtiyari olan

Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Vergiler (tedbirler), Ticarete Teknik Engeller, İthal Lisansları Prosedürü, Devlet Alımları, Gümrük Değerleme ve Anti - Damping kodları (anlaşmaları) DTÖ kapsamına dahil edilmiş ve aynı zamanda uyma zorunluluğu getirilmiştir.

DTÖ Anlaşması, dört ek ve eklerin alt başlıklarından meydana gelmektedir.

EKLER LİSTESİ:

EK-1

EK-1A: Mal Ticaretinde Çok Taraflı Anlaşmalar, Gümrük Tarifeleri ve Ticareti Genel Anlaşması (GATT) 1994, Tarım Anlaşması, Bitki ve Hayvan Sağlığı Önlemleri Uygulama Anlaşması, Tekstil ve Giyim Anlaşması, Ticarete Teknik Engeller Anlaşması, Ticaretle Bağlantılı Yatırım Tedbirleri Anlaşması, GATT 1994'ün VI'ncı Maddesinin Tatbikine İlişkin Anlaşma, GATT 1994'ün VII'nci Maddesinin Tatbikine İlişkin Anlaşma, Sevköncesi İnceleme Anlaşması, Menşe Kuralları Anlaşması, İthalat Lisansları Anlaşması, Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Tedbirler Anlaşması, Korunma Tedbirleri Anlaşması

EK-1B: Hizmet Ticareti Genel Anlaşması ve Ekleri

EK-1C: Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşması

EK-2

Anlaşmazlıkların Halli Kural ve Yöntemleri Hakkındaki Mutabakat Metni

EK-3

Ticaret Politikalarını Gözden Geçirme Mekanizması

EK-4

Çoklu Ticaret Anlaşmaları, Sivil Uçak Ticareti Anlaşması, Devlet Alımları Anlaşması, Uluslararası Süt Ürünleri Anlaşması, Uluslararası Sığır Eti Anlaşması

Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) ve GATT Arasındaki Farklar Nelerdir?

DTÖ, sadece GATT'ın biraz genişletilmiş bir şekli değil, aksine tamamen değişik bir yapıya ve farklı bir karaktere sahiptir. İki arasındaki temel farklılıklar şöyle sıralanabilir;

GATT, herhangi bir kurumsal yapısı olmayan ve kuruluşundaki amacı 1940'ta Uluslararası Ticaret Örgütü'nü kurmak olan ve bu amaçla çeşitli kuralları içeren çok taraflı bir anlaşmadır,

GATT, geçici olarak kurulmuş ve 40 yıllık bir faaliyetten sonra anlaşmaya taraf olan hükümetler GATT'ı sürekli bir anlaşmaya çevirmek istemişlerdir. DTÖ taahhütleri buna karşın sürekli bir karakter taşımaktadır,

GATT kuralları sadece mal ticaretini kapsarken, DTÖ mal ticaretinin yanında, hizmetler ticareti ve ticari nitelikteki fikri mülkiyet haklarını da kapsamaktadır,

GATT anlaşması çok taraflı bir araçken 1980'lerde yeni pek çok anlaşma ilave edilerek, selektif bir yapıya dönmüştür. DTÖ'yü oluşturan anlaşmalar ise neredeyse tamamı çok taraflıdır ve taahhütler üyelerin tamamını bağlamaktadır,

DTÖ, GATT'a göre anlaşmazlıkların çözümünde daha hızlı çalışan, otomatik mekanizmalara sahiptir.

Dünya Ticaret Örgütü'nün Yapısı Nasıldır?

Bakanlar Konferansı: DTÖ'de kararlar, tüm üye ülkeleri kapsayan çeşitli düzeylerdeki Konsey ve Komiteler vasıtasıyla alınmaktadır. Örgütün en yüksek karar alma organı ise Bakanlar Konferansı'dır. Konferans her iki yılda bir toplanmaktadır. Bugüne kadar, 1996'da Singapur, 1998'de Cenevre, 1999'da Seattle, 2001'de Doha, 2003'te Cancun'da, 2005'te Hong Kong'da olmak üzere altı Bakanlar Konferansı gerçekleştirilmiştir.

Konferans Çok Taraflı Ticaret Anlaşmalarına ilişkin hususlar da dahil olmak üzere, DTÖ'yü ilgilendiren her konuda karar alabilmektedir.

Genel Konsey: DTÖ'nün Bakanlar Konferansları arasında kalan dönemlerde yapılan olağan ve günlük çalışmaları Genel Konsey tarafından yürütülmektedir. DTÖ Kuruluş Anlaşmasında Genel Konsey'in Anlaşmazlıkların Halli Organı ve Ticaret Politikalarını Gözden Geçirme Organı olarak bir araya gelebileceği ifade edilmektedir. Dolayısıyla, DTÖ'nün ikinci derecedeki karar alma organı olan Genel Konsey üç ayrı işlevi yerine getiren üç organı teşkil etmektedir. Her üç organda da DTÖ üyelerinin tümü temsil edilmekte ve bu organlar Bakanlar Konferansına sorumlu bulunmaktadır.

Genel Konsey, tüm DTÖ konularında Bakanlar Konferansı adına hareket etmektedir. Üyeler arasındaki ticari anlaşmazlıkların çözümüne ilişkin prosedürlerin incelenmesi ve karara bağlanması ile üyelerin ticaret politikalarının incelenmesi işlevleri Anlaşmazlıkların Halli ve Ticaret Politikalarını Gözden Geçirme Organları tarafından yerine getirilmektedir.

Ayrıca, Genel Konsey düzeyinde, Anlaşmazlıkların Halli Organına bağlı olan iki alt birim bulunmaktadır. Bunlardan ilki ticari anlaşmazlıkların halli konusundaki uzmanlardan oluşan panellerdir. Söz konusu paneller üyeler arasında çözüme kavuşturulamayan ticari anlaşmazlıklar hakkında karar vermek üzere oluşturulmakta ve görevlendirilmektedir. Temyiz Organı ise kararların yeniden gözden geçirilmesine yönelik temyiz taleplerini incelemektedir.

Konseylere: Uluslararası ticaretin DTÖ platformunda düzenlenen üç ana konusu ile ilgili olan Mal Ticareti, Hizmetler Ticareti ve Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Konseyleri, Genel Konsey'e sorumlu bulunmaktadır. Anılan Konseyler DTÖ Anlaşmaları ile ilgili olarak kendi alanlarına giren çalışmaları yürütmekte ve tüm DTÖ üyelerini kapsamaktadır.

Komiteler: Yukarıda belirtilen ve uluslararası ticaretin üç temel alanını kapsayan Konseylerin altında daha spesifik konularla ilgilenen alt komiteler yer almaktadır. Mal Ticareti Konseyi altında yer alan Komiteler, tarım, pazara giriş, sübvansiyonlar, anti-damping önlemleri gibi konular ile ilgilenmektedir. Bu Komitelerde de tüm üye ülkeler temsil edilmektedir. Ayrıca aynı Konsey'in altında bir başkan ve 10 üyeden oluşan Tekstil Gözetim Organı, ülkelerin ticaret politikaları ve önlemleri konusunda DTÖ'ye ilettikleri bildirimlerle ve devlet ticari teşekküllerine ilişkin hususlarla ilgilenen çalışma grupları bulunmaktadır. Hizmetler Ticareti

Konseyi'nin alt Komiteleri ise profesyonel hizmetler, GATS kuralları ve ülkelerin spesifik alanlardaki taahhütleri ile ilgilenmektedir.

Sekreteryaya ve Bütçe: DTÖ Sekreteryası Cenevre'de bulunmaktadır. Görevleri arasında DTÖ organlarına (konsey , komite, çalışma ve müzakere grupları) görüşmelerde ve Anlaşmaların uygulanmasında idari ve teknik destek sağlamak, gelişmekte olan ve özellikle en az gelişmiş ülkelere teknik destek vermek, ticari performans ve politika analizlerini DTÖ ekonomi ve istatistik uzmanları vasıtasıyla yapmak, hukuk uzmanı personel vasıtasıyla, ticari anlaşmazlıkların çözümü ve DTÖ kurallarının yorumlanmasında yardımcı olmak, aday ülkelerin katılım müzakereleri ile ilgilenmek ve üye olmayı amaçlayan ülkelere danışmanlık hizmeti sağlamak, bulunmaktadır. DTÖ bütçesi, DTÖ üyelerinin gerçekleştirdikleri toplam ticaret esas alınarak belirlenen ülke bazındaki katkı payları ile oluşturulmaktadır. Bütçenin bir bölümü Uluslararası Ticaret Merkezine ayrılmaktadır.

Dünya Ticaret Örgütü'nün Amaçları Nelerdir?

DTÖ'nün kurulması ile oluşturulan geliştirilmiş ve güçlendirilmiş kurallara dayalı sistem, uluslararası ticaretin teşviki ve genişlemesini hedeflemektedir. Sistemin temel amacı, ihracatçı kuruluşların mal ve hizmet ürünleri için yabancı pazarlara liberal, güvenli ve öngörülebilir erişimlerini sağlamaktır.

Dünya Ticaret Örgütü'nü kuran 15 Nisan 1994 tarihli Marakeş Anlaşmasında örgütün amaçları aşağıdaki şekilde sıralanmıştır:

Hayat standardının yükseltilmesi, tam istihdam ve istikrarlı bir şekilde artan gelir dağılımı ve talep hacmini sağlamak, üretim ve ticareti geliştirirken dünya kaynaklarının sürdürülebilir kalkınma hedefine uygun olarak kullanımını sağlamak, çevreyi korumak ve farklı ekonomik düzeylerdeki ülkelerin ihtiyaçlarına cevap vermek;

Gelişmekte olan ülkeler ve özellikle en az gelişmiş olanlarının artan dünya ticaretinden ihtiyaçları ile orantılı olarak pay almalarını sağlamak;

Bu hedeflere ulaşılmasına yardımcı olmak üzere uluslararası ticari ilişkilerde ayrımcılığı ve ticaretin önündeki engelleri ortadan kaldıran karşılıklı anlaşmalar yapmak;

Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması ve Uruguay Turu Çok Taraflı Ticaret Müzakerelerinin sonuçlarına uygun bütünleşmiş, uygulanabilir ve kalıcı bir çok taraflı ticaret sistemini geliştirmek;

Çok Taraflı Ticaret Sisteminin temel ilkelerini korumak.

Dünya Ticaret Örgütü'nün Fonksiyonları Nelerdir?

Anlaşmanın III. Başlığında DTÖ'nün fonksiyonları aşağıdaki şekilde sıralanmıştır:

DTÖ, bu anlaşmanın ve Çok Taraflı Ticaret Anlaşmalarının uygulanması, idaresi ve işleyişini kolaylaştıracak ve bunlar için çerçeve düzenleyecektir;

DTÖ, üyeleri arasında bu anlaşmanın eklerinde yer alan konulara ilişkin çok taraflı ticari ilişkiler hakkında forum düzenleyecektir. DTÖ ayrıca üyeleri arasında daha ileri düzeyde

çok taraflı ticari ilişkilere ait forum ve bu tür pazarlık görüşmelerinin sonuçlarına ilişkin uygulama çerçevesi düzenleyecektir;

Anlaşmanın 2 numaralı ekinde yer alan Anlaşmazlıkların Giderilmesi Kural ve Yöntemlerini Tespit Eden Mutabakat Metninin idaresini üstlenecektir.

Anlaşmanın 3 numaralı ekinde yer alan Ticaret Politikası İnceleme Mekanizmasının (TPRM) idaresini üstlenecektir.

Küresel ekonomik politika oluşturulmasında daha fazla uyum sağlamak amacıyla, uygun olduğu durumda Uluslararası Para Fonu, Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası (IBRD) ve bağlı kuruluşları ile işbirliği yapacaktır.

Dünya Ticaret Örgütü'nün Karar Alma Yöntemleri Nelerdir?

DTÖ, GATT'ın geleneksel olarak karar alırken kullandığı yöntem oylama değil, fakat fikir birliği (concensus) yöntemidir. Görüş birliğinin sağlanamadığı durumlarda DTÖ, oylama yöntemini kullanmaktadır. Bu gibi durumlarda her ülke bir oy kullanarak, karar oy çokluğuyla alınmaktadır.

DTÖ Anlaşması'nda kabul edilen dört değişik oylama yöntemi bulunmaktadır.

İlk olarak, DTÖ üyelerinin dörtte üçünün oyuyla herhangi bir çok taraflı ticaret anlaşması oluşturulması kabul edilebilir.

İkinci olarak, Bakanlar Konferansı dörtte üç çoğunlukla uluslararası bir anlaşma tarafından herhangi bir üyeye yüklenen bir sorumluluğu kaldırabilmektedir.

Üçüncü olarak, uluslararası anlaşmaların hükümlerini iptal etme kararı ancak tüm üyelerce kabul edilmesi veya kararın niteliğine bağlı olarak üçte iki çoğunlukla alınabilmektedir. Fakat bu iptal kararları, sadece DTÖ üyeleri tarafından kabul edildikten sonra yürürlüğe girebilmektedir.

Son olarak, yeni bir üyenin alınması ancak Bakanlar Konferansı'nda üçte iki çoğunlukla kabul edildikten sonra gerçekleşebilmektedir

Dünya Ticaret Örgütü'nde Anlaşmazlıkların Halli Mekanizması Nasıl İşlemektedir?

Dünya Ticaret Örgütü çerçevesindeki, anlaşmazlıkların halline ilişkin düzenleme, DTÖ üyesi ülkeler arasındaki anlaşmazlıkların en kısa sürede ve nihai karara itiraz edilemeyecek şekilde çözüme ulaştırılmasını amaçlar. Bu mekanizma gereği izlenecek yöntemler ve kurumsal yapı anlaşmazlıkların halline ilişkin uzlaşma ile kesin kurallara bağlanmıştır. **Bu mekanizma sadece devletler arasındaki ticari uyuşmazlıklara uygulanabilmekte, şahıslar veya firmalar arasındaki ticari ihtilaflar mekanizma dışında kalmaktadır.** DTÖ çerçevesindeki anlaşmazlıkların halline ilişkin kurallar, GATT dönemi kurallarından farklı olarak, daha açık tanımlanmış ve daha detaylı kurallara bağlanmıştır.

DTÖ çerçevesindeki anlaşmazlıkların halline ilişkin düzenlemenin, GATT çerçevesindeki düzenlemeden en önemli farkı, GATT döneminde panel kararlarının konsensüsle kabul edilmesinin öngörülmesi nedeniyle, bir üyenin kararı bloke etme imkanı

bulunurken, yeni düzenlemede, panel kararlarının oybirliğiyle reddedilmedikçe otomatik olarak kabul edilmiş sayılmasıdır. Herhangi bir anlaşmada aksi öngörülmedikçe, anlaşmazlıkların halline ilişkin kural ve usulleri, DTÖ kapsamındaki anlaşmaların istişare ve anlaşmazlıkların halli hükümlerini Anlaşmazlıkların Halli Organı (AHO) uygulamakla görevlidir. Genel Konsey AHO olarak görev yapmaktadır. AHO, panel oluşturulması, panel ve temyiz organı raporlarını kabul etme, karar ve tavsiyelerin uygulanmasını denetleme ve gerekli durumlarda DTÖ Anlaşmaları çerçevesindeki tavizlerin ve diğer yükümlülüklerin askıya alınmasına izin verme yetkisine haizdir. Bir anlaşmazlığa ilişkin olarak, GATT 1994'ün XXII:1 veya XXIII:1. Maddeleri uyarınca bir üye ülke tarafından istişare talebinde bulunulması halinde ilgili ülke/ülkeler tarafından 10 gün içinde talebe cevap verilmesi ve talep tarihinden itibaren 30 gün içinde istişarelere başlanması gerekmektedir. İstişarelerde önemli menfaati bulunan üye ülkenin, bu menfaatin istişare talebine muhatap üye ülke tarafından haklı bulunması koşuluyla istişarelere katılma imkanı bulunmaktadır.

İstişare mekanizması nasıl işlemektedir?

İstişareler, taraflarca aksine bir karar alınmadığı takdirde 60 gün içinde sonuçlanmalıdır. İlgili üyenin istişare talebine 10 gün içinde cevap vermemesi veya 60 gün içinde çözüme ulaşılamamış olması halinde şikayetçi taraf AHO'dan panel kurulmasını isteyebilir. Söz konusu şikayetin gündeme geldiği ikinci AHO toplantısında ise panel otomatik olarak kurulmaktadır.

Taraflar panelin 5 kişiden oluşması hususunda uzlaşmadıkça panel 3 panelistten oluşur ve taraflarca aksi kararlaştırılmadıkça, standart çalışma usul ve esasları çerçevesinde görev yapar.

Panel mekanizması nasıl işlemektedir?

Panel konusu olan ihtilafta önemli menfaati olan bir üye ülkenin panele üçüncü taraf olarak yazılı görüş sunma ve panel tarafından dinlenme imkanı bulunmaktadır. Panel çalışmalarını en geç 6 ay içinde tamamlamaktadır. 6 ay içinde çalışmaların sonuçlanamayacağı kanaatine varılırsa süre 3 ay daha uzatılabilir. Ancak bozulabilir mallarla ilgili uyuşmazlıkları içeren acil hallerde bu süre 3 aya indirilebilir.

Panel nihai raporu üyelere dağıtıldıktan sonraki 30 gün içinde taraflardan birinin temyize gitmemesi veya oybirliği ile raporun kabul edilmemesi durumları haricinde, 60 gün içinde AHO tarafından panel kararı kabul edilir.

Temyiz mekanizması nasıl işlemektedir?

Temyiz yoluna gidilmesi halinde Temyiz Organı tarafından yapılan incelemenin süresi 90 gündür. Temyiz Organı raporunun, üyelere dağıtılmasından sonraki 30 gün içinde oybirliği ile aleyhte bir karar alınmadığı takdirde, rapor AHO tarafından kabul edilir.

Anlaşmazlıkların çözümü halinde üye ülkelerin kararı uygulama zorunluluğu var mıdır?

Karar, taraflar için bağlayıcıdır. Kendisine kararın uygulanması için tanınan makul süre sonunda üye, düzenleme ve uygulamalarını karara uygun hale getirmediği takdirde, taraflar tazminat miktarını tespit amacıyla görüşmelere başlayabilirler. 20 gün içinde bir çözüme varılamaması halinde, şikayetçi taraf, tavizler veya diğer yükümlülüklerin ilgili üyeye uygulanmasını askıya almak amacıyla AHO'dan izin talep edebilir. AHO 10 gün içinde

oybirliğiyle talebin reddine karar vermediği takdirde askıya alma talebini kabul eder. İlgili taraf askıya alınacak taviz miktarına itiraz ederse konu tahkime havale edilir ve iki ay içinde karara bağlanır. AHO tahkim kararını oybirliğiyle reddetmedikçe kararı kabul eder.

Bir firma; bir üye ülkenin DTÖ uyarınca üstlendiği yükümlülüklerine aykırı ayrımcı veya adil olmayan bir muameleye maruz kaldığında hakkını nasıl arayabilir?

DTÖ, üye hükümetler arasında kontrata dayalı yükümlülükler getiren bir anlaşmadır. Eğer Türkiye’de kurulu bir firma, yabancı bir düzenleme, idari karar veya başka bir engelin DTÖ metnini veya liberalizasyon hedefini zedelediğini düşünürse, bu durumu hükümetine (Hazine Müsteşarlığı’na) bildirecektir. Özel sektörde faaliyet gösteren firmaların, DTÖ anlaşmazlıkların halli sistemine doğrudan başvuru yapmaları mümkün bulunmamaktadır.

DTÖ’deki uyuşmazlıklar, hükümetler arasında olmakta ve bir Üye diğer bir Üyenin DTÖ ve GATS altındaki esasa veya şekle ilişkin yükümlülüklerine uymadığını düşünürse ortaya çıkmaktadır. “DTÖ Anlaşmazlıkların Hallini Kontrol Eden Kural ve Prosedürlere İlişkin Açıklama (AHO)” DTÖ ile ilgili tüm uyuşmazlıklara uygulanacaktır. AHO, anlaşmazlıkların halli sürecinde, prosedür ve zamanlama ile ilgili kat’i kurallar içermektedir.

TİCARET POLİTİKALARINI GÖZDEN GEÇİRME MEKANİZMASI (TRADE POLİCY REVIEW MECHANİSM) TPRM

Temel Organlar Ve Karar Alma

DTÖ Kuruluş Anlaşması, Ek 3’te düzenlenen Ticaret Politikalarını Gözden Geçirme Mekanizması ile DTÖ üyesi ülkelerin ticari mevzuat ve uygulamalarında daha fazla şeffaflık ve anlaşılabilirlik sağlanması yoluyla, üye ülkelerin Çok Taraflı Ticaret Anlaşmaları ile getirilen kural, düzenleme ve taahhütlere bağlılığının artırılması; ve böylece, daha düzgün işleyen bir çok taraflı ticaret sistemine ulaşılmasına katkı sağlanması amaçlanmaktadır. Bu çerçevede DTÖ üyesi ülkeler, ticaret konusunda aldıkları spesifik önlemleri, uyguladıkları politikaları veya çıkardıkları kanunları DTÖ’ye bildirmekte, dolayısıyla diğer üye ülkelerin bu düzenlemelerden haberdar olması sağlanmaktadır.

Buna göre, üye ülkelerin ticaretle bağlantılı mevzuat ve uygulamaları ile bunların çok taraflı ticaret sistemi üzerindeki etkilerinin izlenebilmesi amacıyla bu ülkeler, dünya mal ve hizmet ticaretinden aldıkları paya göre saptanan belirli aralıklarla Ticaret Politikalarını Gözden Geçirme Mekanizması kapsamında incelemeye tabi tutulmaktadır.

Ticaret Politikalarını Gözden Geçirme Mekanizması ne zaman başlamıştır?

Ticaret politikalarını gözden geçirme uygulaması Uruguay Round Anlaşmaları’nın bir parçası olup katılımcı ülkeler 1988 Aralık ayında yapılan Bakanlar Toplantısında taraf ülkelerin ticaret politikalarının gözden geçirilmesine başlanması konusunda mutabakata varmışlar ve ilk gözden geçirme bir sonraki sene başlatılmıştır.

DTÖ’nün kurulduğu tarihe kadar Ticaret Politikalarını Gözden Geçirme Mekanizması uygulamaları, 1947 tarihli Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması çerçevesinde sadece “mal ticaretine” yönelik olmuştur. 1995’te DTÖ’nün kurulmasıyla birlikte kapsam da genişlemiş ve “hizmetler ticareti” ile “fikri mülkiyet hakları” da gözden geçirme uygulaması kapsamına dahil edilmiştir.

Ticaret Politikalarını Gözden Geçirme Mekanizmasının Amaçları Nelerdir?

Ticaret Politikalarını Gözden Geçirme Mekanizmasının amaçlarının şu şekilde sıralanması mümkündür:

Düzenli tespitlerle ülkelerin ticaret politika ve uygulama hususlarındaki şeffaflığın artırılması ve ülkelerin söz konusu uygulama ve politikalarının anlaşılmasının sağlanması;

Hükümetler arasında ve kamuoyunda bu konularda yapılan tartışmaların kalitesinin artırılması; ve,

Ülkelerin ticaret politikalarının çok taraflı ticaret sistemi üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesinin yapılabilmesine imkan tanınması.

Gözden geçirme mekanizması, uygulamalardaki eksikliklere ve aksayan yönlere dikkat çekilmesi yoluyla, hükümetleri DTÖ kural ve disiplinlerini daha sıkı benimsemeleri ve taahhütlerini yerine getirmeleri hususunda da cesaretlendirmektedir.

Bununla birlikte, Ticaret Politikalarını Gözden Geçirme uygulaması incelemeye tabi ülkenin ekonomi ve ticaret politikalarının sadece ekonomik yönden analizini amaçlamakta olup; gözden geçirmenin hukuki yönden ya da yaptırıma yönelik bir etkisi bulunmamaktadır. Bu bağlamda, gözden geçirme kapsamında hazırlanan Sekretarya Raporu ve Hükümet Raporunun DTÖ Anlaşmazlıkların Halli Mekanizması çerçevesinde ele alınan herhangi bir uyuşmazlığın çözümünde kullanılması sözkonusu değildir.

Ticaret Politikalarını Gözden Geçirme Mekanizmasının İşleyişi Nasıl Olmaktadır?

Belli bir zaman periyoduna bağlı olarak bütün DTÖ üyesi ülkeler gözden geçirmeye tabi tutulmaktadır. Gözden geçirmelerin sıklığı ülkelerin dünya ticaretinden aldığı payla ilişkilendirilmektedir. Bu çerçevede:

En çok ticaret yapan dört ekonomi -Avrupa Birliği, ABD, Japonya ve Kanada (the Quad)- her 2 yılda bir defa;

Dünya ticaretinden aldığı paya göre sonraki 16 ülke her 4 yılda bir defa,

Diğer ülkeler ise her 6 yılda bir defa gözden geçirilir. En az gelişmiş ülkeler için daha uzun bir süre öngörülebilmektedir.

Her bir gözden geçirme için iki doküman hazırlanmaktadır: birincisi ticaret politikaları gözden geçirilen ülke hükümetinin politika açıklamalarını içeren “Hükümet Raporu”, ikincisi ise DTÖ Sekretaryası tarafından bağımsız olarak hazırlanan detaylı bir “Sekretarya Raporu”dur.

Ticaret Politikalarını Gözden Geçirme Sonrası Raporlar Nasıl Yayımlanmaktadır?

Ticaret Politikalarını Gözden Geçirme Organı (TPRB), gözden geçirme çerçevesinde üye ülkenin politika açıklamalarını içeren Hükümet Raporu ile DTÖ Sekretaryası Ticaret Politikalarını Gözden Geçirme Bölümü ekonomistleri tarafından hazırlanan Sekretarya

Raporu'nu baz alarak ilgili ülkenin ticaret politikalarını gözden geçirir. Sekretarya, raporunu hazırlarken incelemeye konu üye ülkenin işbirliğine başvurur, ancak raporun içeriğinden DTÖ Sekretaryası tek başına sorumludur.

Ticaret Politikalarını Gözden Geçirme Organı (TPRB) DTÖ Genel Konseyi'dir. Söz konusu raporların, TPRB'de daha önce ilan edilen tarihte yapılan inceleme toplantısında tartışılması suretiyle üyelerin ticaret politikaları gözden geçirilir. Diğer ülkeler de söz konusu ülkenin ticaret politikaları ve uygulamaları ile raporlara ilişkin görüşlerini toplantı sırasında açıklayabilir, incelemeye tabi ülkeye çeşitli sorular yöneltebilir, söz konusu ülkeyle ticaretlerinde karşılaştıkları problemleri dile getirebilirler. TPRB'de yapılan tartışma, toplantı için önceden seçilen "tartışmacı" (discussant) tarafından yönlendirilir.

Raporlar üye ülkenin ticaret politikalarını ve uygulamalarını ayrıntılarıyla inceleyen ve bu yönde politika yapıcı kurumları ve makro-ekonomik durumu açıklayan bölümlerden oluşur. Raporun giriş bölümünde ise üye ülkenin ticaret politikalarını değerlendiren Sekretarya'nın hazırladığı "Özet Gözlemler" (Summary Observations) yer almaktadır. Sekretarya raporu ve üye ülkenin politika açıklaması, gözden geçirme toplantısından sonra toplantı tutanakları ve toplantı başkanının "Sonuç Tespitleri" (Concluding Remarks) ile birlikte yayımlanmaktadır.

Türkiye'nin Ticaret Politikası Gözden Geçirmeleri hangi aralıklarla gerçekleşmiştir?

Türkiye'nin ticaret politikaları 4 yılda bir gözden geçirmeye tabi tutulmaktadır. Bu çerçevede, ülkemiz ticaret politikaları birincisi 1994, ikincisi 1998, üçüncüsü 2003, dördüncüsü de Aralık 2007 yılında olmak üzere dört defa gözden geçirilmiştir.

HİZMET TİCARETİ GENEL ANLAŞMASI (GENERAL AGREEMENT ON TRADE IN SERVICES) GATS

GATS Nedir ?

15 Nisan 1994 tarihinde Marakeş'te imzalanan Uruguay Round Sonuç Belgesi kapsamında yer alan Hizmet Ticareti Genel Anlaşması (GATS) uluslar arası hizmet ticaretine ilişkin temel kavram, kural ve ilkeleri ortaya koyan ilk çok taraflı anlaşmadır. Hizmet Ticareti Genel Anlaşmasıyla, GATT'da mal ticareti hakkında belirlenmiş olan hükümlerle kıyaslanabilecek kadar geniş ve çok taraflı bir kurallar çerçevesi çizilmiştir. GATS'da uluslar arası hizmet ticareti esas olarak onbir ana başlık altında düzenlenmektedir. Bunlar; profesyonel hizmetler, iletişim hizmetleri, mühendislik ve müteahhitlik hizmetleri, dağıtım hizmetleri, eğitim hizmetleri, çevre hizmetleri, mali hizmetler, sağlık ve sosyal hizmetler, kültürel hizmetler, turizm ve seyahat ile ilgili hizmetler, ulaştırma hizmetleri ve diğer hizmetler (enerji dağıtımı gibi) olarak belirlenmiştir.

GATS Antlaşması Üç Bölümden Oluşmaktadır.

Tüm taraflara uygulanacak temel kurallar,

Bazı hizmet sektörlerinin özel durumlarına ilişkin ekler ve kararlar,

Ülkelerin üstlendikleri özel yükümlülükleri gösteren taahhüt listeleri.

GATS'ın Temel Kuralları Nelerdir?

Anlaşmanın birinci bölümünde bazı temel kurallara yer verilmektedir:

En Çok Kayrılan Ülke (MFN) kuralı (Madde 2) GATS'ta bir üye ülkenin, bu anlaşmada kapsanan bir önlemle ilgili olarak; herhangi bir diğer üyenin hizmetlerine ve hizmet sunucularına, diğer bir ülkenin benzer hizmetleri ve hizmet sunucularına uygulanandan daha az kayırıcı olmayan bir muameleyi, derhal ve şartsız olarak uygulayacağı şeklinde ifade edilmiştir. Bu zorunluluk, belirli bir taahhüt yapılmış olsun veya olmasın, tüm sektörlerde geçerlidir. Ancak, Anlaşma'da GATT'dan farklı olarak ülkelerin geçici olarak En Çok Kayrılan Ülke muafiyetlerine yer verilmektedir.

Ulusal Muamele İlkesi (Madde 17), hizmetler alanında farklı uygulanmaktadır. Sözkonusu ilke, mallar ve fikri mülkiyet haklarında genel bir kural iken, GATS çerçevesinde taahhütlerin yapıldığı alanlarda uygulanmakta ve bazı muafiyetlere izin verilmektedir. İlgili madde her üyenin herhangi bir diğer üyenin hizmetlerine ve hizmet sunucularına, hizmet arzını etkileyen bütün önlemler ile ilgili olarak kendi hizmetlerine ve hizmet sunucularına uyguladığından daha az kayırıcı kurallar uygulamamasını hükme bağlamaktadır.

Anlaşma, düzenlemelerde şeffaflığı esas almaktadır (Madde 3). Bu çerçevede, her üye ülke tarafından hizmetlerle ilgili tüm mevzuatın yayımlanmasını ve bu konuda yabancı firma ve hükümetlerin bilgi alabilecekleri bir merkezin oluşturulmasını zorunlu kılmaktadır. Ayrıca, ülkelerin taahhütlerinde yer alan hizmetlerle ilgili mevzuatta yapılacak değişikliklerin sözkonusu bilgi merkezleri tarafından DTÖ Sekreteryası'na bildirilmesini öngörmektedir.

Taahhüt Listeleri

Üye ülkeler, taahhüt listeleri ile hizmet sektörlerinde yabancı hizmet üreticilerine uyguladıkları kısıtlamaları ve hizmet sektörlerindeki son durumlarını belirtmektedirler. Ülkemizin taahhüt listesi, mesleki hizmetler, haberleşme hizmetleri, müteahhitlik ve ilgili mühendislik-mimarlık hizmetleri, eğitim hizmetleri, çevre hizmetleri, mali hizmetler, sağlık ve sosyal hizmetler, turizm ve seyahat ile ilgili hizmetler ve ulaştırma hizmetleri sektörlerini içermektedir.

Taahhüt listeleri, Hizmet Ticareti Genel Anlaşması'nın (GATS) Pazara Giriş ve Milli Muamele başlıkları altında yapılan düzenlemeler esas alınarak oluşturulmaktadır. Listeler asıl olarak iki kolon (Pazara Giriş ve Milli Muamele) halinde, ek taahhütlerde bulunulmasının gerektiği hallerde üçüncü kolon (Ek Taahhütler) da açılarak yapılmakta, her bir kolonda da dört hizmet sunuş biçimi (mode) esas alınarak ilgili hizmet sektörüne ilişkin açıklamalar yer almaktadır.

Hizmet sunuş biçimleri:

Sınır ötesi ticaret (Cross border trade) örneğin: uluslararası telefon görüşmeleri,
Yurtdışında tüketim (Consumption abroad) örneğin: turizm,
Ticari varlık (Commercial Presence) örneğin: yabancı bankalar,
Gerçek kişilerin hareketliliği (Movement of natural persons) örneğin: danışmanlar,

Derogasyon Listeleri

Ayrıca üye ülkeler derogasyon listesi hazırlayarak hizmet ticareti alanında belirli ülkelere verdikleri ayrıcalıkları belirtmektedirler. Derogasyon listesinde, ikili anlaşmalarla sağlanan ve üçüncü bir ülkeye uygulanmaması sonucunu doğuran hususlar listelenmiştir.

İkili anlaşmalarla bir diğer ülkeye sağlanan avantajların ve ayrımcı muamelenin listelenmesinin yanında, mevzuatlarda yer alan mütakabiliyet içeren maddelerin de listelenmesi gerekmektedir. Bu çerçevede, Türkiye'nin derogasyon listesinde, mesleki hizmetler, telekomünikasyon, ulaştırma ve bankacılık sektörleriyle ilgili mütakabiliyet maddeleri listelenmiş bulunmaktadır.

TİCARETLE BAĞLANTILI FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI (TRADE RELATED ASPECTS OF INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS) TRIPS

TRIPS Nedir?

Fikri mülkiyet haklarını korumaya yönelik normların önemli ölçüde değişiklik gösterdiği ve uluslararası ticarete sahte mallara uygulanabilir prensip ve kurallar konusunda çok taraflı bir çerçevenin bulunmamasının uluslararası ekonomik ilişkilerde giderek artan bir gerginliğe yol açtığı görüşüne dayanılarak, Uruguay Round müzakerelerinde Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları konusunda da bir anlaşma akdedilmiştir.

Anlaşmanın birinci kısmı, genel hükümler ve temel ilkeleri belirlemektedir. Bu bölümde "ulusal muamele" kuralına göre, her bir tarafın fikri mülkiyet haklarının korunması konusunda, diğer taraf uyruklu kişilere, kendi uyruğundan olanlardan daha az elverişli bir tutum sergilememesini hükme bağlamıştır. Ayrıca, aynı bölümdeki "en çok kayırlan ülke" kuralına göre, taraf bir ülkenin, yabancı uyruklu kişilere tanıdığı tüm avantajlar derhal ve şartsız olarak, sözkonusu muamele ilgili tarafın kendi vatandaşlarına tanıdığı muameleden daha elverişli olsa dahi, diğer tüm taraf ülkelere de tanınacaktır.

İkinci kısımda her bir fikri mülkiyet hakkı ayrı ayrı incelenmiştir. Telif hakları ile ilgili olarak tarafların edebi ve sanatsal yapıtların korunması için Bern Konvansiyonunun temel hükümlerine uygun davranmaları öngörülmüştür. TRIPS Anlaşması'yla, mevcut uluslararası kurallara önemli ilaveler getirilmiştir. Özellikle telif hakları sahiplerine kendi haklarının ticari olarak kiralanmasını yasaklama ve bu hakları istedikleri gibi kullanma yetkisi vermektedir. Anlaşmada, ayrıca, bilgisayar programları ile veri tabanlarının hangi şartlar altında telif hakları çerçevesinde korunacağı hususuna da açıklık getirilmiştir.

TRIPS Kapsamına Alınan Haklar Nelerdir?

Marka :

Anlaşma, bir işletmenin mal ve hizmetlerini diğer işletmelerin mal ve hizmetlerinden ayıran herhangi bir işaret veya işaret kombinasyonunun marka oluşturabileceği belirtilmektedir. Anlaşma, marka olarak belli bir korumadan yararlanacak işaret tiplerini tanımlamakta ve bunlara tanınacak asgari hakları, devir ve lisans verilmesi ile kuralları belirlemektedir.

Coğrafi işaretler:

Coğrafi işaretler, tüketiciyi, bir ürünün kalitesi, saygınlığı ve özellikle coğrafi menşei konusunda bilgilendirir. Coğrafi işaretler konusunda, Anlaşma, ürünün coğrafi menşei konusunda tüketiciyi yanıltan veya haksız rekabete yol açan her türlü bilgi kullanımının engellenmesi için tüm önlemlerin alınması gerektiğine işaret etmektedir. Coğrafi işaretler konusunda verilebilecek en yaygın örnek “şampanya”dır. Şampanya, Fransa’nın belirli bir bölgesinde üretilen şaraba verilen addır. Prensip olarak, bir başka yerde üretilen şaraba “şampanya” denilmesine izin verilmemektedir. Anlaşma, şaraplar ve sert alkollü içecekler için ilave koruma sağlamaktadır.

Endüstriyel tasarım ve modeller:

Endüstriyel tasarım ve modellere ilişkin olarak TRIPS Anlaşması, üye ülkelere bağımsız olarak yaratılmış yeni veya orijinal sınai tasarımların korunması yükümlülüğünü getirmektedir. Endüstriyel tasarım ve modellerin en az on yıllık bir dönem için koruma altına alınması öngörülmüştür. Korunan hak sahipleri; korunan endüstriyel tasarım veya modelin kopyalarının üretimi, satışı veya ithalatını engelleme hakkına sahiptir.

Öte yandan, TRIPS Anlaşması’nda bir buluşun patent ile korunabilmesi için aranan kriterler, yenilik, tekniğin bilinen durumunun aşılması ve sanayiye uygulanabilirliktir.

Patentler:

Patentlerle ilgili olarak taraflar Paris Konvansiyonu’nun temel hükümlerini tamamlayıcı genel kurallar getirilmiştir. Ayrıca, hemen hemen tüm teknolojik buluşlar için yirmi yıllık bir koruma süresi tanınmıştır.

Üye ülkeler, ticari kullanımın kamu düzeni ve menfaati gerekçesiyle yasaklanmış olması halinde, buluşları patent uygulamasının dışında tutabilirler.

Anlaşmada ayrıca, üye ülkelerin insan ve hayvan tedavisinde kullanılan cerrahi yöntemler, teşhis ve tedavi usulleri, mikroorganizmalar haricindeki bitki ve hayvanlar ile esas olarak, biyolojik olmayan ve biyolojik yöntemler dışında bitki ve hayvanların üretimiyle ilgili biyolojik usuller kapsamındaki buluşların patent uygulamasının dışında tutabilmelerine izin verilmektedir.

Ancak, üyeler patentle veya kendilerine özgü etkin bir sistemle veya bunların bir kombinasyonu ile bitki türlerinin korunmasını sağlayabileceklerdir.

Anlaşma zorunlu lisanslar (compulsory licences) veya devlet tarafından bir ürünün hak sahibinin izni olmaksızın kullanılmasını da detaylı şartlara bağlamıştır.

Know- How:

Ticari değer taşıyan ticari sırların ve know-how gizliliğinin korunması ve dürüst ticari uygulamalara aykırı hareketlerin yasaklanması da TRIPS çerçevesinde düzenlenmiş bulunmaktadır.

Söz konusu anlaşma ayrıca sözleşmeye dayalı lisansta rekabeti bozan uygulamalara ilişkin hükümleri de kapsamaktadır. Anlaşma, fikri mülkiyet haklarının veya lisans uygulamalarının kötüye kullanılmasına ilişkin sebeplerin ve rekabette ters etki doğuran faktörlerin var olması durumunda üye ülkeler arasında istişareleri öngörmektedir.

TRIPS Anlaşması, üye ülkelere fikri ve sınai hakların etkin bir şekilde sağlanması amacıyla iç hukuklarında gerekli düzenlemeleri yapmalarını öngörmektedir. Düzenlemeler fikri hakların ihlaline karşı etkin önlemlere izin vermeli; adil, eşit ve açık olmalı ancak pahalı olmamalıdır. Makul süreleri aşmamalı veya haksız gecikmelere yol açmamalıdır.

Ülkelerin Kendi Yasalarını TRİPS'e Uyarlaması Nasıl Olacaktır?

Gelişmiş ülkelere Anlaşmadaki hükümlerle kendi yasalarını uyumlu hale getirmek için bir yıllık bir geçiş dönemi tanınmıştır. Sözkonusu geçiş dönemi, planlı ekonomiden pazar ekonomisine geçen ve gelişme yolundaki ülkeler için 5 yıl; ve en az gelişmiş ülkeler için 11 yıldır. Gelişmiş olan üye ülkeler en az gelişmiş üye ülkelerin sağlam ve uygulanabilir bir teknolojik temel oluşturmalarını sağlamak için bu üyelere teknoloji transferini teşvik etmek ve artırmak için kendi ülkelerindeki işletmelere ve kurumlara teşvik sağlayabileceklerdir. Eğer gelişme yolundaki bir ülke, bazı teknolojik alanlardaki ürün patentleri aracılığıyla sağlanan korumacılığı Anlaşmanın imza edildiği tarihte tanımıyorsa, bu korumayı düzenlemek için 10 yıla kadar varabilen bir süreden yararlanacaktır. Buna karşılık, teknolojinin tüm alanlarında, özellikle tıbbi ve zırai ilaçların patentle korunmasında gelişme yolundaki ülkelerin geçiş süresinin başlangıcından itibaren tüm patent başvurularını kabul etme zorunluluğu getirilmiştir. Geçiş süresinin bitimine kadar patentin tescil edilmemesi durumunda bile, buluşun yeniliği müracaat tarihinden itibaren saklı tutulacaktır.

AYRIMCI VERGİLENDİRME

DTÖ nezdinde 'ayrımcı vergilendirme' ile ilgili açılan davalarda davacı taraflar GATT'ın 3 No.lu sözleşmesinde (National Treatment On Internal Taxation And Regulation) belirtilen kurallara aykırı bir vergilendirme olduğunu iddia etmekte ve davalarını bu sözleşmenin ihlaline dayandırmaktadırlar.

DTÖ, ayrımcı vergilendirme ile ilgili davaları üç temel kritere göre incelenmekte ve kararlarını aşağıda yer alan bu üç temel esas doğrultusunda vermektedir.

Bunlardan birincisi, ürünlerin birbirine benzer ürün olup olmadığının araştırılmasıdır. DTÖ, benzer ürün kavramını yorumlarken tanımını çok geniş tutmakta ve malların arasında çok düşük ikame esnekliği olsa dahi bunları benzer ürün olarak kabul etmektedir. Örneğin, DTÖ benzer davalarda vermiş olduğu kararlarda, bira ve şarap dışındaki bütün alkollü ürünleri benzer ürün olarak tanımlama eğilimindedir.

DTÖ' nün ikinci kıstası ise, ayrımcı vergilendirmenin yapıp yapılmadığıdır. Bu noktada DTÖ, dava konusu olan ürünün yurt içinde ve ithalatında aynı şekilde vergilendiriliyor olmasını yeterli görmemekte, dava konusu ürüne benzer ürünlerin de aynı şekilde vergilendiriliyor olmasını gerekli görmektedir.

DTÖ' nün son kıstası ise, tespit edilen ayrımcı vergilendirmenin dava konusu ürüne koruma sağlayıp sağlamadığının araştırılmasıdır. DTÖ, burada vergilendirmenin amacıyla ilgilenmemekte, somut durumun bir koruma sağlayıp sağlamadığını incelemektedir.

DTÖ, yukarıda açıklanan üç esasın varlığını yani; ürünlerin birbirine benzer ürün olduğunu, ayrımcı vergilendirmenin yapıldığını ve bu ayrımcı vergilendirmenin, dava konusu ürüne koruma sağladığını tespit ederse davacı taraflar lehine karar vermektedir.

SÜBVANSİYONLAR VE TELAFİ EDİCİ ÖNLEMLER ANLAŞMASI

Sübvansiyon Nedir?

Devlet tarafından toplum çıkarlarını gözeterek üretimi veya ihracatı çeşitli şekillerde etkilemek ve yerine göre üreticileri/ihracatçıları korumak ve teşvik etmek amacıyla para yada para olarak ifade edilebilecek diğer şekillerde verilen karşılıksız mali yardımlar sübvansiyon olarak adlandırılmaktadır.

Anlaşma, Tokyo Round'da kabul edilen ve ülkemizin de taraf olduğu "VI, XVI ve XXIII.'üncü Maddelerin Yorumlanması ve Uygulanmasına İlişkin Anlaşma" yı temel almaktadır.

Anlaşma, sübvansiyonların tanımını yapmakta ve önceki Anlaşmadan farklı olarak "spesifik (özümlü)" sübvansiyon kavramını getirmektedir. Spesifik sübvansiyon, sübvansiyonu veren makamın yetki alanındaki bir firmaya, sanayi dalına veya bir grup firma veya sanayi grubuna sağladığı sübvansiyonlardır. Anlaşmada belirtilen kurallara yalnızca bu tür "spesifik" sübvansiyonlar tabidir. Tarım ürünleri ayrı bir Anlaşma ile düzenlendiğinden kapsam dışında tutulmaktadır.

Sübvansiyonlar üç kategoriye ayrılmıştır:

Yasaklanan Sübvansiyonlar:

İhracat performansı şartına bağlı olanlar,
İthal yerine yerli mal kullanım şartına bağlı olanlar.

Yasaklanmış sübvansiyonlarla ilgili uyuşmazlıklar, yeni uyuşmazlıkların çözümü yöntemlerine tabidir. Sübvansiyonun yasak olduğu tespit edilirse hemen durdurulması istenmekte, belirli bir süre içinde sübvansiyon uygulamasına son verilmediği takdirde ise şikayetçi taraf telafi edici önlem alabilmektedir.

Karşı Tedbir Alınabilen Sübvansiyonlar:

Anlaşma, bu grup altında herhangi bir taraf ülkenin öteki taraf ülkelerin çıkarlarına sübvansiyonlar yoluyla zarar vermesini önlemeyi amaçlar. Herhangi bir ürün için uygulanan sübvansiyon oranının mal değerinin % 5'ini geçtiği durumlarda veya bir sanayi dalının uğradığı

işletme zararlarını karşılayacak sübvansiyon verildiğinde "ciddi zarar"ın mevcut olduğu kabul edilmektedir. Böyle durumlarda, söz konusu sübvansiyonun şikayetçi ülkenin yerli sanayine zarar vermediğinin kanıtlanması yükümlülüğü sübvansiyonu uygulayan ülkeye düşmektedir.

Karşı Tedbir Alınmasını Gerektirmeyen Sübvansiyonlar:

Sübvansiyonlar Anlaşmasının 2. maddesi çerçevesinde spesifik olmayan sübvansiyonlar ile bu madde çerçevesinde spesifik olup, ancak, araştırma-geliştirme, geri kalmış bölgelerin desteklenmesi ve çevre koruma amaçlı sübvansiyonlar karşı tedbir alınamayan sübvansiyonlar olarak kabul edilmektedir. Bu tür sübvansiyonların, Anlaşmanın ilgili maddesi uyarınca geçici olarak uygulanması öngörülmüş ve uygulamanın sürdürülmesine yönelik bir karar alınmadığı için karşı tedbir alınmasını gerektirmeyen sübvansiyonlar ortadan kalkmıştır.

Telaflı Edici Önlem Alma Süreci:

Anlaşmanın bir bölümü de telaflı edici önlemlere ilişkin düzenlemelere ayrılmıştır. Telaflı edici önlem alınması ve ulusal makamların yaptığı soruşturmalar, bütün tarafların bilgi ve görüşlerini sunmalarını sağlayacak şekilde düzenlenmektedir. Sübvansiyon ile zarar arasındaki bağı kurulabilmesi için ilgili bütün ekonomik faktörler gözönüne alınmakta, sübvansiyon oranının yüzde 1'in altında olduğu, miktar veya zararın önemsenmeyecek kadar az olduğu tespit edildiğinde soruşturma sona erdirilmektedir.

Soruşturmalar Anlaşmaya göre istisnai durumlar dışında bir yıl içinde tamamlanmaktadır.

Anlaşma, sübvansiyonun sona ermesi veya yeniden başvurulması ihtimali olmaması durumlarında, telaflı edici vergi uygulamasının normal olarak yürürlüğe girdikten itibaren beş yıl içinde sona erdirilmesini hükme bağlamaktadır.

En az gelişmiş ülkeler ile kişi başına yıllık geliri 1000 ABD Dolarının altında olan gelişme yolundaki ülkeler (GYÜ) için ihracat sübvansiyonları yasağı bulunmamaktadır. Bu ülkelerin ayrıca, diğer sübvansiyon uygulamalarından da belirli bir zaman muaf olmalarına olanak tanınmıştır.

Diğer gelişme yolundaki ülkeler için ihracat sübvansiyonları yasağı DTÖ Kuruluş Anlaşmasının yürürlüğe girmesinden itibaren sekiz yıl süre ile geçerli olacaktır. Bu sürenin uzatılabilmesine ilişkin prosedür ise Doha Bakanlar Konferansı sırasında alınan bir karar ile belirlenmiştir.

ANTI-DAMPİNG ANLAŞMASI (VI. MADDENİN UYGULANMASINA İLİŞKİN ANLAŞMA)

GATT'ın VI. maddesi, dampedli ithalat durumunda; genelde ihracatçı ülkenin iç piyasasındaki fiyatı ifade eden normal değerinin altında bir ihracat fiyatı ile ithali yapılan ve ithalatçı ülkenin yerli sanayisine zarar veren ithal mallara karşı tedbir alınmasına imkan sağlamaktadır. Bu tedbirlerin uygulanması ayrıntılı olarak, Tokyo Round'un sonunda tamamlanan Anti dumping Kodu ile düzenlenmektedir. Uruguay Round müzakerelerinde Kod'daki eksiklikler ayrıntılı şekilde gözden geçirilmiştir.

Yeni Anlaşma, özellikle bir ürünün dumpingli olup olmadığı, dumpingli ithalatın yerli üretime zarar verip vermediğinin belirlenmesinde dikkate alınacak kriterler, soruşturmanın açılması ve yürütülmesinde izlenecek yöntem, dumpinge karşı önlemlerin uygulanması ve süresi konularında daha açık kurallar getirmektedir. Anlaşma ile ayrıca, anti dumping uygulamalarına ilişkin uyuşmazlıklar nedeniyle kurulacak panellerin görevleri açıklığa kavuşturulmaktadır.

Bir ürünün dumpingli fiyatla ihraç edilip edilmediğinin belirlenmesine ilişkin yöntemle ilgili olarak Anlaşma, ihraç fiyatı ile iç piyasa fiyatı arasında adil bir karşılaştırma yapılmasını, dumpinge neden olan etkenlerin keyfi olarak yaratılmamasını veya olduğundan fazla gösterilmemesini öngörmektedir.

Anlaşma, ithalatçı ülkeden, dumpingli olduğu iddia edilen mallar ile o ülke sanayinin maruz kaldığı zarar arasında belirgin ve gerekçeli bir ilişki bulunduğunun kanıtlanmasını şart koşmaktadır. Ayrıca, dumping yapıldığı iddia edilen mala ilişkin o ülke sanayii ile ilgili bütün ekonomik faktörlerin incelenmesi Anlaşma'da hükme bağlanmaktadır.

Dumping soruşturmalarının nasıl açılacağı ve ne tür yöntemlerle yürütüleceğine ilişkin hükümler Anlaşmada yer almaktadır. Ayrıca, Anlaşma ciddi zarar ve dumpingin devam etme ihtimali belirlenmediği sürece dumpinge karşı tedbirlerin en fazla beş yıl içinde yürürlükten kaldırılmasını hükme bağlanmıştır.

ÜLKEMİZ ALEYHİNE AÇILAN SÜBVANSİYON SORUŞTIRMALARI

Diğer ülkelerin, ülkemiz aleyhine açtığı sübvansiyon soruşturmaları sırasında vergi ile ilgili konular, Dış Ticaret Müsteşarlığı koordinasyonunda Başkanlığımızca cevaplandırılmaktadır. Bu soruşturmalarda en önemli konulardan birisini vergi teşvikleri oluşturmaktadır. 2000 yılından itibaren Sübvansiyon Soruşturmaları Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Daire Başkanlığı GATT Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir. Bu kapsamda ABD'nin Makarna, Karbon kaynaklı çelik tüp ve borular ile hat borular, Karbon çelik boru ve tüp, Karbon ve alaşımlı çelik çubuk tel (filmaşın) başlıklı ihraç ürünlerine ilişkin açtığı ondört soruşturmaya katılım sağlanmıştır.

ABD'nin, ülkemizin "karbon ve alaşımlı çelik çubuk tel" ihracatına karşı açtığı soruşturma, lehimize sonuçlanmıştır. Bu sonucun, bundan sonraki soruşturmalara da olumlu etkisinin olacağı söylenebilir.

KAYNAKÇA

Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT)

Hizmet Ticareti Genel Anlaşması (GATS)

Hizmet Ticareti Genel Anlaşması (GATS) ve Türkiye'nin Durumu

Türkiye'nin Hizmet Ticareti Genel Anlaşması (GATS)'na ilişkin Taahhüt ve Derogasyon Listeleri (Hazine Müsteşarlığı Ankara 1999)

Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşması (TRIPS)

Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) İrfan KIZIKLI Ankara 1963